

Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunto komission tiedonannosta neuvostolle, Euroopan parlamentille ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ”Tavoitteena sähköisen oikeudenkäytön strategia Euroopalle”

(2009/C 128/02)

EUROOPAN TIETOSUOJAVALTUUTETTU, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 286 artiklan,

ottaa huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirjan ja erityisesti sen 8 artiklan,

ottaa huomioon yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24 päivänä lokakuuta 1995 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 95/46/EY⁽¹⁾,

ottaa huomioon yksilöiden suojelusta yhteisöjen toimielinten ja elinten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 18 päivänä joulukuuta 2000 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 45/2001⁽²⁾ ja erityisesti sen 41 artiklan,

ON ANTANUT SEURAAVAN LAUSUNNON:

I JOHDANTO

1. Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ”Tavoitteena sähköisen oikeudenkäytön strategia Euroopalle” hyväksyttiin 30. toukokuuta 2008. Euroopan tietosuojavaltuutettu antaa tämän lausunnon asetuksen (EY) N:o 45/2001 41 artiklan mukaisesti.
2. Tiedonannon tarkoituksena on ehdottaa sähköisen oikeudenkäytön strategiaa, jolla lisättäisiin kansalaisten luottamusta Euroopan oikeusalueeseen. Sähköisellä oikeudenkäytöllä pyritään ensisijaisesti lisäämään oikeudenkäytön tehokkuutta kaikkialla Euroopan unionin alueella sen kansalaisten hyödyksi. EU:n toimilla olisi edistettävä kansalaisten tiedonsaantia ja poistettava järjestelmien moninaisuudesta johtuvia kielellisiä, kulttuurisia ja oikeudellisia esteitä. Tiedonannon liitteessä on toimintasuunnitelmaa ja hankkeiden aikataulua koskeva ehdotus.
3. Tässä tietosuojavaltuutetun lausunnossa kommentoidaan tiedonantoa siltä osin kuin se koskee henkilötietojen käsittelyä, yksityisyyden suojaa sähköisen viestinnän alalla ja tietojen vapaata liikkuvuutta.

⁽¹⁾ EYVL L 281, 23.11.1995, s. 31.

⁽²⁾ EYVL L 8, 12.1.2001, s. 1.

II TAUSTA JA ASIAYHTEYS

4. Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto⁽³⁾ määritteli kesäkuussa 2007 useita painopisteitä sähköisen oikeudenkäytön kehittämiselle:

— eurooppalaisen liitännän eli sähköisen oikeuden portaalien luominen;

— edellytysten luominen useiden rekisterien, esimerkiksi rikosrekisterien, maksukyvyyttömyysrekisterien, kauppa- ja yritysrekisterien sekä kiinteistörekisterien verkottamiselle;

— valmistelujen aloittaminen tietotekniikan käyttämiseksi eurooppalaisessa maksamismääräysmenettelyssä;

— videoneuvotteluteknologian käytön tehostaminen rajatylittävissä menettelyissä, erityisesti todisteiden hankkimisen osalta;

— käännösten ja tulkkauksen tukivälineiden suunnittelu.

5. Sähköistä oikeudenkäyttöä koskeva työskentely on sen jälkeen edennyt tasaisesti. Komission mielestä alan työskentelyssä on varmistettava, että operatiiviset hankkeet ja hajautetut rakenteet asetetaan etusijalle samalla, kun huolehditaan EU:n tason koordinoinnista, hyödynnetään voimassa olevia oikeudellisia välineitä ja käytetään tietotekniikkaa niiden toimivuuden tehostamiseksi. Euroopan parlamentti on myös antanut tukensa sähköisen oikeudenkäytön hankkeelle⁽⁴⁾.

6. Komissio on johdonmukaisesti rohkaissut nykyaikaisen tietotekniikan käyttöä sekä siviili- että rikosoikeuden alalla. Näin on saatu aikaan esimerkiksi eurooppalainen maksamismääräys. Komissio on vuodesta 2003 ylläpitänyt siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston portaalia, joka on kansalaisten saatavilla 22 kielellä. Komissio on myös suunnitellut ja perustanut Euroopan oikeudellisen atlaksen. Nämä välineet ovat sähköisen oikeudenkäytön tulevien eurooppalaisten puitteiden rakennusosia. Rikosoikeuden alalla komissio on kehittänyt välinettä, jolla mahdollistettaisiin jäsenvaltioiden rikosrekistereistä peräisin olevien tietojen vaihto⁽⁵⁾. Komission lisäksi myös Eurojust on kehittänyt suojattuja viestintäjärjestelmiä kansallisten viranomaisten kanssa.

⁽³⁾ Asiak. 10393/07 JURINFO 21.

⁽⁴⁾ Ks. Euroopan parlamentin mietintöluonnos, oikeudellisten asioiden valiokunta.

⁽⁵⁾ Ks. erityisesti jäljempänä mainittu ECRIS-järjestelmä.

7. Sähköisen oikeudenkäytön on tarkoitus tarjota lukuisia tilaisuuksia tehdä Euroopan oikeusalueesta kansalaisille konkreettisempi tulevana vuosina. Tätä tärkeää asiaa koskevan kokonaisstrategian laatimiseksi komissio antoi tarkasteltavana olevan tiedonannon sähköisestä oikeudenkäytöstä. Tiedonannossa vahvistetaan objektiiviset perusteet painopisteiden määrittelylle erityisesti EU:n tason tulevien hankkeiden osalta, jotta päästäisiin konkreettisiin tuloksiin kohtuullisessa ajassa.
8. Komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa, joka on liitetty tiedonantoon ja jossa on vaikutustenarvioinnin tiivistelmä, annetaan myös joitakin taustatietoja ⁽⁶⁾. Vaikutustenarviointiraportin valmistelussa on otettu huomioon jäsenvaltioiden, oikeusviranomaisten, oikeusalan ammattilaisten, kansalaisten ja yritysten kannanotot. Tietosuojavaltuutettua ei ole kuultu. Vaikutustenarviointiraportissa pidettiin ongelmien ratkaisemiseksi parhaana toimintavaihtoehtoa, jossa eurooppalainen ulottuvuus yhdistetään kansalliseen toimivaltaan. Tiedonannossa valittiin tämä toimintavaihtoehto. Strategiassa keskitytään videoneuvottelujen käyttöön, sähköisen oikeudenkäytön portaalien luomiseen, käännösmahdollisuuksien parantamiseen kehittämällä verkkokäyttöisiä konekäännösvälineitä, oikeusviranomaisten välisen viestintän tehostamiseen sekä kansallisten rekisterien ja verkkokäyttöisten välineiden yhteenliittämisen lisäämiseen eurooppalaisissa menettelyissä (esim. eurooppalainen maksamismääräys).
9. Tietosuojavaltuutettu antaa tukensa keskittymiselle edellä mainittuihin toimiin ja kannattaa yleisesti ottaen kokonaisvaltaista lähestymistapaa sähköiseen oikeudenkäyttöön. Tietosuojavaltuutettu vahvistaa tarpeen tehostaa oikeussuojan saatavuutta, eurooppalaisten oikeusviranomaisten välistä yhteistyötä ja itse oikeusjärjestelmän toimintaa. Tällainen lähestymistapa vaikuttaa useisiin toimijoihin ja henkilöihin:
- jäsenvaltioihin, jotka ovat ensisijaisesti vastuussa tehokaiden ja luotettavien oikeusjärjestelmien tarjoamisesta;
 - Euroopan komissioon perussopimusten valvojana;
 - jäsenvaltioiden oikeusviranomaisiin, jotka tarvitsevat entistä kehittyneempiä viestintävälineitä, erityisesti rajatylittävissä tapauksissa;
 - oikeusalan ammattilaisiin, kansalaisiin ja yrityksiin, jotka kaikki kannattavat tietotekniikan käytön tehostamista, jotta heidän oikeutta koskeviin tarpeisiinsa vastattaisiin entistä paremmin.
10. Tiedonanto liittyy läheisesti ehdotukseen neuvoston päätökseksi eurooppalaisen rikosrekisteritietojärjestelmän (ECRIS) perustamisesta. Tietosuojavaltuutettu antoi 16. syyskuuta 2008 kyseistä ehdotusta koskevan lausunnon ⁽⁷⁾. Hän kannatti ehdotusta sillä edellytyksellä, että tietyt näkökohdat otetaan huomioon. Tietosuojavaltuutettu huomautti erityisesti, että tämänhetkinen tietosuojaa koskevien kattavien oikeudellisten puitteiden puuttuminen olisi korvattava tietosuojaa koskevilla lisätakeilla poliisi- ja oikeusviranomaisten yhteistyön alalla. Tästä syystä hän korosti, että järjestelmän tietosuojan valvonnassa on harjoitettava tosiasiallista koordinoitua, johon osallistuvat jäsenvaltioiden viranomaiset ja komissio yhteisen viestintäinfrastruktuurin ylläpitäjänä.
11. Joitakin lausunnon annetuista suosituksista on syytä palauttaa mieliin:
- Viittauksesta tietosuojan korkeaan tasoon olisi tehtävä täytäntöönpanotoimenpiteiden hyväksymisen edellytys.
 - Komission vastuuta järjestelmän yhteisestä infrastruktuurista sekä asetuksen (EY) N:o 45/2001 soveltamis-edellytyksiä olisi selvennettävä oikeusvarmuuden tehostamiseksi.
 - Komission – eikä jäsenvaltioiden – olisi myös vastattava liitännäsohjelmasta, jotta tehostettaisiin vaihtoa ja mahdollistettaisiin järjestelmän parempi valvonta.
 - Koneellisten käännösten käyttö olisi selkeästi määriteltävä ja rajattava, jotta voitaisiin edistää rikosten vastavuoroista ymmärtämistä vaikuttamatta siirrettyjen tietojen laatuun.
12. Suositukset kuvaavat hyvin myös yhteyttä, jossa tiedonantoa analysoidaan.

III TIEDONANNOSSA KAAVAILTU TIETOJENVAIHTO

13. Sähköinen oikeudenkäyttö ulottuu hyvin laajalle alalle, myös tieto- ja viestintäteknikan käyttöön yleensä oikeudenhoidossa Euroopan unionin alueella. Tämä kattaa lukuisia asioita, esimerkiksi hankkeita, joilla parannetaan yksityisten oikeussubjektien tiedonsaantimahdollisuuksia. Näihin kuuluvat oikeusjärjestelmiä, lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä koskevien tietojen antaminen saataville Internetissä,

⁽⁶⁾ Komission yksiköiden valmisteluasiakirja – Komission tiedonantoon neuvostolle, Euroopan parlamentille ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ”Tavoitteena sähköisen oikeudenkäytön strategia Euroopalle” liittyvä oheisasiakirja – Vaikutustenarvioinnin tiivistelmä, 30.5.2008, SEC(2008) 1944.

⁽⁷⁾ Ks. Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunto ehdotuksesta neuvoston päätökseksi eurooppalaisen rikosrekisteritietojärjestelmän (ECRIS) perustamisesta puitepäätöksen 2008/XX/YOS 11 artiklan mukaisesti, saatavilla tietosuojavaltuutetun Internet-sivustossa, www.edps.europa.eu ”Consultation” ”Opinions” ”2008”.

sähköiset viestintäjärjestelmät asianosaisten ja tuomioistuimen välillä ja kokonaan sähköisten menettelyjen käyttöön-otto. Siihen kuuluu myös eurooppalaisia hankkeita, esimerkiksi sähköisten välineiden käyttö oikeuden istuntojen tallentamiseen, ja hankkeita, joihin liittyy tietojenvaihtoa tai järjestelmien yhteenliittämistä.

14. Tietosuojavaltuutettu on todennut, että järjestelmän laaja-alaisuudesta huolimatta siinä on tietoja rikosasioiden käsittelystä ja siviili- ja kauppaoikeudellisista järjestelmistä, mutta ei hallinto-oikeudellisista järjestelmistä. Samoin siinä on linkki rikos- ja siviilioikeudelliseen atlakseen, mutta ei hallinto-oikeudelliseen atlakseen, vaikka kansalaisille ja yrityksille olisi ehkä parempi antaa pääsy oikeudellisiin hallintojärjestelmiin eli hallinto-oikeuteen ja valitusmenettelyihin. Myös linkistä jäsenvaltioiden ylinten hallintotuomioistuinten yhdistykseen olisi huolehdittava. Nämä lisäykset auttaisivat kansalaisia heidän pyrkiessään selviytymään viidakkosta, joka hallinto-oikeus eri tuomioistuimien useina on, ja pääsemään paremmin perille hallinnollisista oikeusjärjestelmistä.
15. Tietosuojavaltuutettu suosittelee, että hallinnolliset menettelyt sisällytettäisiin sähköiseen oikeudenkäyttöön. Osana tätä uutta aluetta olisi aloitettava sähköisen oikeudenkäytön hankkeita, joilla lisätään tietosuojasääntöjen ja kansallisten tietosuojaviranomaisten näkyvyyttä, erityisesti sähköisen oikeudenkäytön puitteissa käsiteltävien tietotyyppien osalta. Tämä vastaisi niin sanottua ”Lontoon aloitetta”, jonka tietosuojaviranomaiset tekivät marraskuussa 2006 ja jonka tarkoituksena on tietosuojasta tiedottaminen ja sen parantaminen.

IV UUSI PUITEPÄÄTÖS TIETOSUOJASTA RIKOSASIOISSA TEHTÄVÄSSÄ POLIISI- JA OIKEUDELLISESSA YHTEISTYÖSSÄ

16. Sovellettavat tietosuojaa koskevat oikeudelliset puitteet saavat entistä enemmän merkitystä, kun tiedonannossa kaa-vaillon mukaan henkilötietojen vaihto lisääntyy oikeusviranomaisten välillä. Tietosuojavaltuutettu panee tässä yhteydessä merkille, että kolme vuotta komission alkuperäisen ehdotuksen antamisen jälkeen Euroopan unionin neuvosto teki 27. marraskuuta 2008 puitepäätöksen rikosasioissa tehtävässä poliisi- ja oikeudellisessa yhteistyössä käsiteltävien henkilötietojen suojaamisesta⁽⁸⁾. Tämä uusi sää-dös toimii tietosuojaa koskevana yleisinä oikeudellisinä puitteina kolmannen pilarin asioissa ensimmäistä pilaria koskevien direktiivin 95/46/EY tietosuojasäännösten lisäksi.

17. Tietosuojavaltuutettu suhtautuu myönteisesti kyseiseen säädökseen, joka on ensimmäinen huomattava edistysaskel

poliisi- ja oikeudellisen yhteistyön tietosuojan alalla. Lopullisen tekstin tarjoama tietosuojan taso ei kuitenkaan ole täysin tyydyttävä. Puitepäätös nimenomaan koskee vain jäsenvaltioiden ja EU:n viranomaisten ja järjestelmien välillä vaihdettavia poliisi- ja oikeudellisia tietoja eikä kotimaisia tietoja. Lisäksi tehdyssä puitepäätöksessä ei säädetä veloitteesta tehdä eroa rekisteröityjen eri ryhmien välillä, esimerkiksi epäiltyjen, rikoksentehtäjäiden, todistajien ja uhrien välillä, sen varmistamiseksi, että heidän tietojensa käsittelyyn sovelletaan asianmukaisempia takeita. Se ei ole täysin johdonmukainen direktiivin 95/46/EY kanssa, erityisesti sen osalta, miten henkilötietojen jatkokäsittelyn sallitut käyttötarkoitukset on rajattu. Siinä ei myöskään säädetä asiaankuuluvien kansallisten ja EU:n tietosuojaviranomaisten riippumattomasta ryhmästä, joka voisi sekä varmistaa tietosuojaviranomaisten paremman koordinoinnin että myötävaikuttaa oleellisesti puitepäätöksen yhdenmukaiseen soveltamiseen.

18. Tämä tarkoittaisi, että tilanteessa, jossa rajatylittävää henkilötietojen vaihtoa koskevien yhteisten järjestelmien kehittämiseksi ponnistellaan monin tavoin, eroja on vielä siinä, minkä sääntöjen mukaan tietoja käsitellään ja kansalaiset voivat käyttää oikeuksiaan eri EU-maissa.
19. Tietosuojavaltuutettu muistuttaa jälleen kerran, että tietosuojan korkean tason varmistaminen poliisi- ja oikeudellisessa yhteistyössä sekä johdonmukaisuus direktiivin 95/46/EY kanssa ovat välttämätön täydennys muihin käyttöön otettuihin tai suunniteltuihin toimenpiteisiin, joilla pyritään helpottamaan henkilötietojen rajatylittävää vaihtoa lainvalvonassa. Tämä johtuu paitsi kansalaisten oikeudesta henkilötietojen suojaamista koskevan perusoikeuden kunnioittamiseen, myös lainvalvontaviranomaisten tarpeesta varmistaa vaihdettujen tietojen laatu – mikä vahvistetaan tiedonannon liitteessä rikosrekisterien yhteenliittämisen osalta – sekä eri maiden viranomaisten välinen luottamus ja viime kädessä rajatylittävässä toiminnassa kerätyn todistusaineiston oikeudellinen pätevyys.

20. Näin ollen tietosuojavaltuutettu rohkaisee EU:n toimielimiä ottamaan mainitut seikat erityisesti huomioon paitsi toteut- taessaan tiedonannossa suunniteltuja toimenpiteitä, myös keskustelujen aloittamiseksi mahdollisimman pian lisäpa- rannuksista lainvalvonta-alan tietosuojan oikeudellisiin puitteisiin.

V SÄHKÖISEN OIKEUDENKÄYTÖN HANKKEET

Sähköisen oikeudenkäytön välineet EU:n tasolla

21. Tietosuojavaltuutettu vahvistaa, että henkilötietojen vaihdot ovat olennaisia tekijöitä luotaessa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta. Tästä syystä tietosuojavaltuutettu kannattaa sähköisen oikeudenkäytön strategiaa koskevaa ehdo- tusta mutta korostaa tietosuojan merkittävyyttä tässä yhtey- dessä. Tietosuojan takaaminen ei ole vain lakisäätöinen

⁽⁸⁾ Ei vielä julkaistu EUVL:ssä.

velvoite vaan myös avainasia suunniteltujen järjestelmien onnistumisen kannalta, esimerkiksi tiedonvaihtojen laadun varmistamiseksi. Tämä pätee sekä henkilötietojen käsitteilyyn toimielimissä ja elimissä että uusien politiikkojen määrittelyyn. Sääntöjä ja periaatteita olisi sovellettava ja noudatettava käytännössä, ja ne olisi otettava huomioon varsinkin tietojärjestelmien suunnittelu- ja perustamisvaiheissa. Yksityisyyden suoja ja tietosuojat ovat varsinaisia hyvinvoivan ja tasapainoisen tietoyhteiskunnan ”onnistumisen avaimia”. Niihin on siis järkevää panostaa jo mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

22. Tietosuojavaltuutettu korostaa tässä yhteydessä, ettei tiedonannossa kaavailla eurooppalaista keskustietokantaa, ja suhtautuu myönteisesti hajautettujen rakenteiden asettamiseen etusijalle. Tietosuojavaltuutettu palauttaa mieliin lausuntonsa ECRIS-järjestelmästä⁽⁹⁾ ja Prümin aloitteesta⁽¹⁰⁾. ECRIS-lausunnossaan tietosuojavaltuutettu katsoi, että hajautetulla rakenteella vältetään henkilötietojen toistaminen keskustietokannassa. Prümin aloitteesta antamassaan lausunnossa tietosuojavaltuutettu kehotti ottamaan asianmukaisesti huomioon järjestelmän laajuuden käsiteltäessä tietokantojen yhteenliittämistä. Erityisesti olisi vahvistettava erityismallit tietojen toimittamista varten, esimerkiksi verkossa tehtäviä, rikosrekistereitä koskevia pyyntöjä varten, ottaen myös huomioon kielten eroavuudet, ja tietojenvaihdon tarkkuutta olisi valvottava jatkuvasti. Nämä seikat olisi otettava huomioon myös käsiteltäessä sähköisen oikeudenkäytön strategiaan pohjautuvia aloitteita.
23. Euroopan komissio aikoo osallistua sähköisen oikeudenkäytön välineiden tukemiseen ja kehittämiseen Euroopan unionin tasolla koordinoitujen tiiviisti toimiaan jäsenvaltioiden ja muiden kumppanien kanssa. Samalla kun komissio tukee jäsenvaltioiden työskentelyä tällä alalla, se aikoo myös itse kehittää joitakin tietokonepohjaisia välineitä, joilla voidaan parantaa järjestelmien yhteentoimivuutta, edistää oikeusturvan saatavuutta yleisön keskuudessa ja oikeusviranomaisten välistä tiedonvälitystä ja saavuttaa huomattavia mittakaavaedusta johtuvia säästöjä Euroopan unionin tasolla. Mitä tulee jäsenvaltioiden käyttämien ohjelmien yhteentoimivuuteen, kaikkien jäsenvaltioiden ei välttämättä tarvitse käyttää samoja ohjelmia, vaikka se olisi käytännöllisin vaihtoehto, mutta ohjelmien on oltava täysin yhteentoimivia.
24. Tietosuojavaltuutettu suosittelee, että järjestelmien liittämisessä ja yhteentoimivuudessa otettaisiin asianmukaisesti

huomioon käyttötarkoituksen rajoittamisen periaate ja että ne suunniteltaisiin tietosuojavaatimusten pohjalta (”sisäänrakennettu yksityisyyden suoja”). Kaikenlainen vuorovaikutus eri järjestelmien välillä olisi dokumentoitava perusteellisesti. Yhteentoimivuus ei saisi koskaan johtaa tilanteeseen, jossa viranomaisella, jolla ei ole oikeutta päästä tiettyihin tietoihin eikä käyttää niitä, voi saada niihin pääsyn toisen tietojärjestelmän kautta. Tietosuojavaltuutettu haluaa jälleen kerran korostaa, että yhteentoimivuus ei saisi sinänsä oikeuttaa käyttötarkoituksen rajoittamisen periaatteen kiertämiseen⁽¹¹⁾.

25. Toinen ratkaisevan tärkeä seikka on sen varmistaminen, että tehostettuun henkilötietojen rajatylittävään vaihtoon liittyy myös tietosuojaviranomaisten harjoittama tehostettu valvonta ja yhteistyö. Tietosuojavaltuutettu korosti jo rikosrekisteritietojen vaihtoa koskevasta puitepäätöksestä 29. toukokuuta 2006 antamassaan lausunnossa⁽¹²⁾, että ehdotetussa puitepäätöksessä olisi käsiteltävä paitsi keskusviranomaisten välistä yhteistyötä, myös yhteistyötä toimivaltaisten eri tietosuojaviranomaisten välillä. Tämän tarpeen merkitys on kasvanut entisestään, koska neuvoteltaessa äskettäin hyväksytystä puitepäätöksestä poliisi- ja oikeudellisessa yhteistyössä käsiteltävien henkilötietojen suojaamisesta⁽¹³⁾ poistettiin säännös, jolla olisi perustettu työryhmä, joka kokoaa yhteen EU:n tietosuojaviranomaiset ja koordinoi näiden toimia tietojenkäsittelyssä, joka tapahtuu osana rikosasioissa tehtävää poliisi- ja oikeudellista yhteistyötä. Tehokkaan valvonnan ja rikosrekisteritietojen rajatylittävän liikkumisen korkean laadun varmistamiseksi olisikin perustettava tietosuojaviranomaisten tehokkaat koordinoitumekanismit⁽¹⁴⁾. Mekanismeissa olisi myös otettava huomioon Euroopan tietosuojavaltuutetun valvontatehtävä s-TESTA-infrastruktuuriin osalta⁽¹⁵⁾. Sähköisen oikeudenkäytön välineillä voitaisiin tukea kyseisiä mekanismeja, jotka voitaisiin kehittää tiiviissä yhteistyössä tietosuojaviranomaisten kanssa.
26. Tiedonannon kohdassa 4.2.1 todetaan, että on tärkeää huolehtia siitä, että rikosrekisteritietojen vaihto ulottuu oikeudellista yhteistyötä laajemmalle ja siihen sisältyy muita tavoitteita, esimerkiksi pääsy tietynlaisiin työtehtäviin. Tietosuojavaltuutettu korostaa, että henkilötietojen käsittelyssä muihin tarkoituksiin kuin mihin ne on kerätty olisi noudatettava sovellettavassa tietosuojalainsäädännössä säädetyt erityisiä edellytyksiä. Erityisesti henkilötietojen käsittely jatkotarkoituksiin olisi sallittava vain, jos se on

⁽⁹⁾ Ks. alaviite 4, kohta 18.

⁽¹⁰⁾ EUVL C 89, 10.4.2008, s. 4.

⁽¹¹⁾ EUVL C 91, 19.4.2006, s. 53. Ks. myös tietosuojavaltuutetun huomautukset eurooppalaisten tietokantojen yhteentoimivuutta koskevasta komission tiedonannosta, Bryssel, 10.3.2006.

⁽¹²⁾ EUVL C 91, 26.4.2007, s. 9.

⁽¹³⁾ Ks. edellä, IV luku.

⁽¹⁴⁾ Ks. tietosuojavaltuutetun lausunto ECRIS-järjestelmästä, kohdat 8 ja 37–38.

⁽¹⁵⁾ Josta ks. jäljempänä kohta 27–28.

välttämätöntä yhteisön tietosuojalainsäädännössä⁽¹⁶⁾ luettelujen intressien toteuttamiseksi ja jos niistä säädetään lain-säädäntötoimilla.

27. Tiedonannossa todetaan rikosrekisterien yhteenliittämisen osalta, että osana rikosrekisteritietojen vaihtoa koskevan puitepäätöksen voimaantulon valmistelua komissio teettää kaksi toteutettavuustutkimusta voidakseen kehittää hanketta edelleen ja ulottaakseen tietojenvaihdon koskemaan rikoksesta tuomittuja kolmansien maiden kansalaisia. Vuonna 2009 komissio asettaa jäsenvaltioiden käyttöön tietokoneohjelman, jonka avulla kaikki rikosrekisterit voitaisiin ottaa mukaan tiedonvaihtojärjestelmään kohtuullisen pian. Tämä vertailukohtana toimiva järjestelmä ja s-TESTA-verkon käyttö tuottavat mittakaavaedusta johtuvia säästöjä, kun jokaisen jäsenvaltion ei tarvitse vastata erikseen omasta kehittämistyöstään. Samalla se myös yksinkertaistaa hankkeen teknistä toteutusta.

28. Tietosuojavaltuutettu suhtautuu tältä kannalta myönteisesti luotettavaksi tiedonvaihtojärjestelmäksi osoittautuneen s-TESTA-infrastruktuurin käyttöön ja suosittelee, että suunniteltuihin tiedonvaihtojärjestelmiin liittyvät tilastotiedot määriteltäisiin yksityiskohtaisesti ja ottaen asianmukaisesti huomioon tarve varmistaa tietosuojan valvonta. Tilastotietoihin voitaisiin esimerkiksi nimenomaisesti sisällyttää sellaisia seikkoja kuin henkilötietojen saamis- tai oikaisupyyntöjen lukumäärä, päivittämissprosessin kesto ja täydellisyys, tietoja saavien henkilöiden asema sekä turvallisuusrikkomusten määrä. Lisäksi tilastotiedot ja niihin perustuvat raportit olisi annettava toimivaltaisten tietosuojaviranomaisten käyttöön.

Konekäännökset ja kääntäjätietokanta

29. Konekäännösten käyttö on hyödyllinen väline ja edistänee keskinäistä ymmärtämistä jäsenvaltioiden asiaankuuluvien toimijoiden välillä. Konekäännösten käyttö ei kuitenkaan saisi johtaa vaihdettujen tietojen laadun heikkenemiseen, erityisesti jos tietojen perusteella tehdään päätöksiä, joilla on oikeusvaikutuksia asianomaisiin henkilöihin. Tietosuojavaltuutettu huomauttaa, että konekäännösten käyttö on tärkeää määritellä ja rajata selkeästi. Koneellisten käännösten käyttö lähetettäessä tietoja, joita ei ole esikäännetty täsmällisesti, esimerkiksi yksittäistapauksissa lisättyjä huomautuksia tai tarkennuksia, vaikuttaa todennäköisesti lähetettyjen tietojen laatuun – ja myös niiden perusteella tehtäviin päätöksiin – eikä sitä periaatteessa pitäisi sallia⁽¹⁷⁾. Tietosuojavaltuutettu ehdottaa tämän suosituksen ottamista huomioon tiedonannon perusteella toteutettavissa toimenpiteissä.

30. Tiedonannossa halutaan perustaa oikeusalan kääntäjien ja tulkien tietokanta, oikeudellisten käännösten ja tulkkauslaadun parantamiseksi. Tietosuojavaltuutettu kannattaa tavoitetta, mutta muistuttaa, että tietokantaan sovelletaan asiaankuuluvaa tietosuojalainsäädäntöä. Erityisesti jos tietokannassa on kääntäjien suoritusarviointitietoja, toimivaltaisten tietosuojaviranomaisten on ehkä tehtävä sen ennakotarkastus.

Tavoitteena sähköisen oikeudenkäytön eurooppalainen toimintasuunnitelma

31. Tiedonannon kohdassa 5 huomautetaan, että komission, jäsenvaltioiden ja muiden oikeudelliseen yhteistyöhön osallistuvien toimijoiden välillä on oltava selkeä työnjako. Komissio vastaa hankkeen yleisestä koordinoinnista edistämällä toimintatapojen vaihtoa ja suunnittelee sähköisen oikeudenkäytön portaalien, ottaa sen käyttöön ja koordinoi siihen sisältyviä tietoja. Lisäksi komissio jatkaa rikosrekisterien yhteenliittämiseen tähtäävää työtä ja vastaa jatkossakin suoraan siviilioikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston toiminnasta ja tukee rikosoikeuden alan oikeudellista verkostoa. Jäsenvaltioiden tehtävänä tulee olemaan sähköisen oikeudenkäytön Internet-sivustossa olevien, niiden omia oikeusjärjestelmiä koskevien tietojen päivittäminen. Muita toimijoita ovat siviili- ja rikosoikeudelliset verkostot ja Eurojust. Niiden tehtävänä on kehittää oikeudellisen yhteistyön tehostamiseen tarvittavat työkalut, ennen kaikkea konekääntämisen työkalut ja suojattu tiedonvaihtojärjestelmä, tiiviissä yhteydessä komission kanssa. Tiedonannon liitteessä on toimintasuunnitelmaa ja hankkeiden aikataulua koskeva ehdotus.

32. Tietosuojavaltuutettu korostaa tässä yhteydessä sitä, että ECRIS-järjestelmässä ei toisaalta perusteta eurooppalaista keskustietokantaa eikä anneta suoraa pääsyä esimerkiksi toisten jäsenvaltioiden rikosrekisteritietoja sisältäviin tietokantoihin, kun taas toisaalta vastuu tietojen oikeellisuudesta on kansallisella tasolla keskitetty jäsenvaltioiden keskusviranomaisille. Jäsenvaltiot vastaavat mekanismeissa itse kansallisten tietokantojen toiminnasta ja tietojenvaihdon tehokkaasta toteuttamisesta. Epäselväksi jää, ovatko ne vastuussa liitännäishohjelmasta. Komissio asettaa jäsenvaltioiden käyttöön tietokoneohjelman, jonka avulla kaikki rikosrekisterit voitaisiin ottaa mukaan tiedonvaihtojärjestelmään kohtuullisen pian. Tämä vertailukohtana toimiva järjestelmä yhdistetään s-TESTA-verkon käyttöön tietojenvaihdossa.

33. Tietosuojavaltuutettu olettaa, että myös vastaavien sähköisen oikeudenkäytön aloitteiden yhteydessä voitaisiin ottaa käyttöön samankaltaisia järjestelmiä ja että komissio vastaisi yhteisestä infrastruktuurista, vaikkei tätä mainita tiedonannossa. Tietosuojavaltuutettu ehdottaa, että kyseistä

⁽¹⁶⁾ Ks. erityisesti direktiivin 95/46/EY 13 artikla ja asetuksen (EY) N:o 45/2001 20 artikla.

⁽¹⁷⁾ Ks. tietosuojavaltuutetun ECRIS-lausunnon kohta 39–40.

vastuuta selvennettäisiin tiedonannon perusteella toteutettavissa toimenpiteissä oikeusvarmuuden takia.

Sähköisen oikeudenkäytön hankkeet

34. Tiedonannon liitteessä luetellaan joukko hankkeita, joita on tarkoitus toteuttaa seuraavien viiden vuoden aikana. Ensimmäinen hanke, sähköisen oikeudenkäytön sivuston kehittäminen, kuuluu sähköisen oikeudenkäytön portaalin alaan. Toimi edellyttää toteutettavuustutkimusta ja portaalien kehittämistä. Tämän lisäksi se vaatii hallinnointimenetelmien käyttöönottoa ja tietojen julkaisemista verkossa kaikilla EU:n kielillä. Toinen ja kolmas hanke koskevat rikosrekisterien yhteenliittämistä. Hanke 2 koskee kansallisten rikosrekisterien yhteenliittämistä. Hankkeessa 3 perustettaisiin eurooppalainen hakemisto rikostuomion saaneista kolmansien maiden kansalaisista toteutettavuustutkimuksen tekemisen ja lainsäädäntöaloitteen esittämisen jälkeen. Tietosuojavaltuutettu panee merkille, että viimeksi mainittua hanketta ei enää mainita komission työohjelmassa, ja haluaisi tietää, johtuuko tämä muutoksesta komission suunnitelmassa hankkeissa vai ainoastaan tämän nimenomaisen hankkeen lykkäämisestä.
35. Tiedonannossa luetellaan myös kolme hanketta sähköisen tiedonvaihdon alalla ja kolme hanketta kääntämiseen annettavan tuen alalla. Vertailevan monikielisen oikeudellisen sanaston laatimiseksi vaiheittain käynnistetään pilottihanke. Muut alan hankkeet liittyvät EU:n säädöksiin liitettävien verkkokäyttöisten lomakkeiden laatimiseen ja videoneuvottelujen käytön edistämiseen oikeusviranomaisten keskuudessa. Lisäksi osana sähköisen oikeudenkäytön foorumeita järjestetään vuotuisia kokouksia sähköisen oikeudenkäytön eri aihealueista ja kehitetään oikeudellista yhteistyötä koskevaa koulutusta oikeusalan ammattilaisille. Tietosuojavaltuutettu ehdottaa, että kokouksissa ja koulutustilaisuuksissa kiinnitetään riittävästi huomiota tietosuojaa koskeviin lakeihin ja käytäntöihin.
36. Liitteessä siis kaavailaan suurta määrää eurooppalaisia välineitä, joilla helpotettaisiin eri jäsenvaltioissa olevien toimijoiden välistä tietojenvaihtoa. Sähköisen oikeudenkäytön portaali, josta komissio on pääasiallisessa vastuussa, on näiden välineiden joukossa keskeisessä asemassa.
37. Monille välineistä on yhteistä se, että eri toimijat vaihtavat ja hallinnoivat sekä kansallisella että EU:n tasolla tietoja ja henkilötietoja, joihin sovelletaan direktiiviin 95/46/EY tai asetukseen (EY) N:o 45/2001 perustuvia tietosuojajveloituksia ja kohdistetaan valvontaviranomaisten toimia. Tämän osalta, kuten tietosuojavaltuutettu on jo selvittänyt sisä-
- markkinoiden tietojenvaihtojärjestelmästä (IMI) antamassaan lausunnossa⁽¹⁸⁾, on oleellista varmistaa, että tietosuojasääntöjen noudattamisvelvoitteet täytetään tehokkaasti ja saumattomasti.
38. Tämä edellyttää periaatteessa toisaalta sitä, että vastuu henkilötietojen käsittelystä kyseisissä järjestelmissä on selkeästi määritelty ja osoitettu, ja toisaalta sitä, että tarvittaessa säädetään asianmukaisista koordinoituneista mekanismeista, erityisesti valvonnan osalta.
39. Uuden teknologian käyttö on yksi sähköisen oikeudenkäytön aloitteiden kulmakivistä: kansallisten rekisterien yhteenliittäminen, sähköisen allekirjoituksen kehittäminen, suojatut tietoverkot, virtuaaliset tiedonvaihtosivustot ja videoneuvottelujen käytön tehostaminen ovat oleellisia tekijöitä sähköisen oikeudenkäytön aloitteiden toteuttamisessa seuraavina vuosina.
40. Tässä yhteydessä on erittäin tärkeää ottaa huomioon tietosuojakäytännöt mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja sisällyttää ne suunniteltujen välineiden rakenteeseen. Varsinkin järjestelmän rakenne ja riittävien turvatoimien täytäntöönpano ovat erityisen tärkeitä. Tällaisen sisäänrakennetun yksityisyyden suojan lähestymistavan mukaan asiaankuuluviin sähköisen oikeudenkäytön aloitteissa voitaisiin huolehtia henkilötietojen tehokkaasta hallinnoinnista samalla kun varmistetaan tietosuojaperiaatteiden noudattaminen ja eri viranomaisten välisten tiedonvaihtojen turvallisuus.
41. Tietosuojavaltuutettu korostaa lisäksi, että teknologiaa olisi käytettävä paitsi tietojenvaihtoon myös asianomaisten henkilöiden oikeuksien toteuttamiseen. Tältä kannalta tietosuojavaltuutettu panee tyytyväisenä merkille, että tiedonannossa viitataan kansalaisten mahdollisuuteen pyytää rikosrekisteriotteitaan sähköisesti ja saada ne valitsemallaan kielellä⁽¹⁹⁾. Tämän osalta tietosuojavaltuutettu muistuttaa rikosrekisteritietojen vaihtoa koskevasta komission ehdotuksesta antamassaan lausunnossa suhtautuneensa myönteisesti asianomaisten henkilöiden mahdollisuuteen pyytää omia rikosrekisteritietojaan jäsenvaltion keskusviranomaiselta sillä edellytyksellä, että asianomainen henkilö on tai on ollut pyynnön vastaanottaneen tai esittäneen jäsenvaltion pysyvä asukas tai kansalainen. Tietosuojavaltuutettu esitti myös ajatuksen asianomaista henkilöä lähinnä olevan viranomaisen käytöstä keskitettynä palvelupisteinä sosiaaliturvajärjestelmien koordinoinnin alalla. Tietosuojavaltuutettu kehottaakin komissiota jatkamaan samoilla linjoilla

⁽¹⁸⁾ EUVL C 270, 25.10.2008, s. 1.

⁽¹⁹⁾ Ks. tiedonannon s. 6.

tukemalla sellaista teknologiaa ja erityisesti verkkokäyttöisiä välineitä, joiden avulla kansalaiset voivat paremmin hallita henkilötietojaan myös liikkeessaan eri jäsenvaltioiden välillä.

VI YHTEENVETO

42. Tietosuojavaltuutettu kannattaa kyseessä olevaa ehdotusta sähköisen oikeudenkäytön perustamisesta ja suosittelee, että siinä otettaisiin huomioon tässä lausunnossa esitetyt seikat, muun muassa seuraavat:

- Otetaan huomioon äskettäin tehty puitepäätös rikosasioissa tehtävässä poliisi- ja oikeudellisessa yhteistyössä käsiteltävien henkilötietojen suojaamisesta – myös sen puutteet – paitsi toteutettaessa tiedonannossa suunniteltuja toimenpiteitä, myös alettaessa mahdollisimman pian harkita uusia parannuksia lainvalvonta-alan tietosuojan oikeudellisiin puitteisiin.
- Sisällytetään hallinnolliset menettelyt sähköiseen oikeudenkäyttöön. Osana tätä uutta aluetta olisi aloitettava sähköisen oikeudenkäytön hankkeita, joilla lisätään tietosuojasääntöjen ja kansallisten tietosuojaviranomaisten näkyvyyttä, erityisesti sähköisen oikeudenkäytön hankkeiden puitteissa käsiteltävien tietotyyppeiden osalta.
- Asetetaan jatkossakin hajautetut rakenteet etusijalle.
- Varmistetaan, että järjestelmien liitännöissä ja yhteentoimivuudessa otetaan asianmukaisesti huomioon käytötarkoituksen rajoittamisen periaate.

- Määritellään selkeä työnjako kaikkien suunnitelluissa järjestelmissä henkilötietoja käsittelevien toimijoiden kesken ja perustetaan tietosuojaviranomaisten tehokkaat koordinoitimekanismit.
- Varmistetaan, että henkilötietojen käsittelyssä muihin tarkoituksiin kuin mihin ne on kerätty on noudatettava sovellettavassa tietosuojalainsäädännössä säädettyjä erityisiä edellytyksiä.
- Määritellään ja rajataan koneellisten käännosten käyttö selkeästi, jotta edistettäisiin rikosten keskinäistä ymmärtämistä vaikuttamatta kuitenkaan siirrettyjen tietojen laatuun.
- Selvennetään komission vastuuta yhteisistä infrastruktuureista, esimerkiksi s-TESTA-verkosta.
- Uuden teknologian käytön osalta varmistetaan, että tietosuojakysymykset otetaan huomioon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (sisäänrakennettu yksityisyyden suoja), ja tuetaan sellaista teknologiaa, jonka avulla kansalaiset voivat paremmin hallita henkilötietojaan myös liikkeessaan eri jäsenvaltioiden välillä.

Tehty Brysselissä, 19 päivänä joulukuuta 2008.

Peter HUSTINX

Euroopan tietosuojavaltuutettu